

Införandet av visselblåsarfunkt ion

Fastställt av regionstyrelsen
Framtagen av regionstyrelseförvaltningen
Datum 2023-08-30
Ärendenr RS 2023/1470
Version [1.0]

Innehåll

Införandet av visselblåsarfunktion	1
Införandet av en visselblåsarfunktion och resultat efter första verksamhetsåret.	2
Bakgrund	2
Genomförande	3
Uppdraget	3
Upphandlingen av visselblåsarfunktionen	3
Samordnare till visselblåsarfunktionen	4
Riktlinjer.....	4
Kommunikationsplan	4
Resultat	5
Inkomna och utredda visselblåsningar 17 juli 2022 tom 1 juli 2023	5
Ärende 3	7
Ärende 4	7
Ärende 5	7
Ärende 7	7
Förebyggande arbete.....	7
Utbildning och information.....	7
Enkäten.....	7
Nätverk	8
Fortsatt arbete.....	8

Införandet av en visselblåsarfunktion och resultat efter första verksamhetsåret.

Bakgrund

För ca 10 år sedan, i samband med att man införde en möjlighet för kunder, boende, besökare och företag att lämna synpunkter via regionens hemsida, fanns också funderingar på att införa en motsvarande visselblåsarfunktion för medarbetare. Det arbetet avslutades då det ansågs att det redan fanns möjligheter för anställda att lämna synpunkter på saker som inte fungerade inom organisationen.

Genom ett inskickat medborgarförslag 2017 väcktes återigen idén om att införa en visselblåsarfunktion. Förslaget gavs bifall på så sätt att kvalitets- och digitaliseringsavdelningen fick i uppdrag att tillsammans med HR-avdelningen utveckla funktionen för att lämna synpunkter. Detta så att den på ett tydligare sätt även vänder sig till medarbetare. Syftet då var att systematiskt stödja och stimulera öppenhet och att medarbetare ska ha möjlighet att komma till tals även i frågor som är besvärande för regionledningen.

Ett införande av den nya funktionen sattes på paus då nyheter om en ny visselblåsarlag¹ gemensam för EU var aktuell.

År 2020 gav de förtroendevalda revisorerna i Region Gotland PwC i uppdrag att genomföra en granskning av regionstyrelsens, tekniska nämndens samt gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens förebyggande arbete mot mutor inom området upphandling och inköp².

Syftet med granskningen var att bedöma om det förebyggande arbetet är ändamålsenligt. Efter genomförd granskning var bedömningen att regionstyrelsens och de granskade nämndernas förebyggande arbete mot mutor inom upphandling och inköp delvis är ändamålsenligt. Tre konkreta rekommendationer gavs:

- Tillse att det förebyggande arbetet kring mutor och korruption tas upp i den interna kontrollplanen och att uppföljningen sker i tillräcklig omfattning och frekvens.
- Tillse att en extern visselblåsarfunktion inrättas.
- Tillse att samtliga medarbetare bör erbjudas utbildning inom området. Samtliga chefer samt särskilt utsatta medarbetare bör genomgå utbildning som genomförs minst en gång årligen

Den nya visseblåsarlagen trädde i kraft 17 december 2021 med krav på, bland annat, kanaler och rutiner för att ta hand om tips och rapporter gällande oegentligheter från anställda och andra uppdragstagare kopplade till Region Gotland.

Enligt lagen ska man kunna larma om missförhållanden både internt till en visselblåsarfunktion på sin arbetsplats och till en extern myndighet (vilka myndigheter regleras i förordning³). En bred krets av personer ska kunna använda visselblåsarsystemet

¹ Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden Svensk författningssamling 2021:2021:890 - Riksdagen

² 112750 (gotland.se)

³ Förordning (2021:949) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden Kommittédirektiv 2021:949 - Riksdagen

och skyddas mot repressalier. Utöver anställda ska bland andra volontärer, praktikanter, konsulter och aktieägare ingå i den skyddade personkretsen
Från och med den 17 juli 2022 ska offentliga arbetsgivare med minst 50 anställda och privata arbetsgivare med minst 250 anställda ha en intern visselblåsarfunktion.

En uppdragsbeskrivning (ärendenummer RS 2021/980) togs fram där ekonomidirektören var beställare. Målet var att utreda förutsättningarna för att utveckla och implementera en visselblåsarfunktion inom Region Gotland. Uppdraget innefattade framtagande av förslag på process och organisation för den nya funktionen. Som krav ställdes att funktionen skall vara inrättad och fungera enligt de krav som ställs i lagstiftningen senast 17 juli 2022

Genomförande

Uppdraget

Till uppdragsledare utsågs Mats Renborn som tidigare har arbetat som kommunrevisor och särskilt insatt i utvecklandet av verksamhetsövergripande riktlinjer och processer. Målet är att inrätta en oberoende visselblåsarfunktion med hög integritet och tydligt mandat. Vid införandet av visselblåsarfunktionen var det viktigt att följa de lagkrav som innebar att rapportering av misstänkta missförhållanden ska kunna göras muntligt, skriftligt och via fysiskt möte. Vidare ställdes krav på att möjliggöra sekretess bl. a avseende identitet på tipsaren och utpekade personer samt skydd mot repressalier.

En arbetsgrupp formas där Mats Renborn samordnar arbetet. Medlemmarna består av Patrik Petterson, chefsjurist, Lotta Israelsson HR-direktör, Ulrika Jansson ekonomidirektör, Karl Risp dåvarande kanslichef.

Arbetsgruppens uppgift är att stödja upphandlingen av visselblåsarfunktionens digitala ärendehanteringssystem och utformandet av funktionens riktlinjer och rutinbeskrivning.

Upphandlingen av visselblåsarfunktionen

Upphandlingen av visselblåsarfunktionen genomfördes som en förenklad upphandling och ansvarig vare en extern konsult vid Ecenea.

För att kunna göra en kravspecifikation för upphandling av tjänsten genomfördes en kartläggning bland svenska kommuner, regioner och statlig sektor som redan etablerat liknande visselblåsarfunktioner. Lärdomar togs från bl.a. Göteborg stad, Borås stad och Trafikverket

Omvärldsbevakningen visade på nödvändigheten av att ha en så fristående och oberoende utredning och samordningskapacitet som det var möjligt. Att funktionen har en god legitimitet och hög sekretess var en viktig faktor. Förtroende för funktionen var en mycket viktigt parameter då det krävs stort förtroende att våga lämna en rapport om oegentligheter.

Andra lärdomar var att det förebyggande arbetet, i form av utbildning, information och stöd, var av stor betydelse för att förhindra att oegentligheter uppkommer och att systematiskt stärka förtroendet för organisationen.

För att säkra oberoende valde man att upphandla en extern ärendehanterings- och utredningsfunktion. Gruppen valde bort direktupphandling trots att det var en möjlighet

och genomförde en förenklad upphandling. En av upphandlingsenheten inhyrd konsult skötte arbetet med hjälp av uppdragsledaren och arbetsgruppen.

Samordnare till visselblåsarfunktionen

Regionen fick i och med nya lagstiftningen ett nytt verksamhetsområde. Den nya verksamheten behövde i sin tur resursättas och det bedömdes som svårt att låta denna bli en del av någon redan befintlig funktion. Det krävdes därför en ny tjänst för att ansvara för samordningen mellan regionens organisation och den externt upphandlade byrån för mottagning och utredning av visselblåsningar.

Antalet ärenden bedömdes bli för stort för att hanteras av redan befintliga funktioner, exvis regionens jurister. Vidare så kände arbetsgruppen till fördelarna med att funktionen borde vara fristående och oberoende.

Arbetsgruppen beslutade därför att rekrytera för en heltidstjänst med titeln ”Samordnare Visselblåsarfunktion”

Tjänsten planerades att vara en heltidstjänst där en del av tjänsten var avsatt att hantera visselblåsningar och den interna ärendehantering. En del var avsedda för proaktivt arbetet bl.a. utbildning, information och stöd i verksamhetsutveckling.

Arbetsgruppens olika beslut ligger även väl i linje med PwCs rekommendationer från deras rapport till styrelsen och nämnderna avseende förebyggande arbete med att förhindra mutor.

Riktlinjer

Arbetsgruppens arbete bestod i att utveckla funktionens riktlinjer och rutinbeskrivning. Det var av stor vikt att funktionen kunde fungera med tillfredsställande sekretess och hög konfidentialitet och att funktionen och dess rutiner var genomtänkta och säkrade mot de allra flesta eventualiteter.

Utmaningar finns kvar i rutiner för handläggning av fall och handhavande av dokument kopplade till fall. En helt digital ärendehanteringsprocess eftersträvades men det var inte möjligt att nå hela vägen fram innan funktionen sjösattes.

Syftet med riktlinjerna är att ge stöd till visselblåsarfunktionen. Riktlinjerna är beslutade av regionstyrelsen.

Kommunikationsplan

En kommunikationsplan för visselblåsarfunktionen togs fram i samarbete med en av kommunikatörerna. Syftet var att göra funktionen känd internt såväl som externt. Artiklar i lokalpress och intervjuer i radio genomfördes, såväl som föredrag och presentationer för den interna organisationen.

I samband med att den nya tjänsten tillsattes och dagen för lansering närmade sig så intensifierades kommunikationen. Frågor och funderingar kom upp både internt som externt. Det uttrycktes oro för hur anonymitet kommer att kunna säkras. Frågan om anonymitet är en viktig fråga. Det ställs inga krav i lagen på att en uppgiftslämnare måste få vara anonym. Arbetsgruppen har därför gjort avvägningen att inte erbjuda detta. En anledning är att regionen behöver kunna säkerställa att uppgiftslämnaren omfattas av lagstiftningen. Det är självklart att absolut sekretess råder kring uppgifter som kan avslöja

identiteten på en visselblåsare. Vidare så har stor hänsyn tagits till vilken grad av konfidentialitet som skall råda när det gäller dessa fall. Sekretess och konfidentialitet är a och o om långsiktigt och äkta förtroende skall finnas för funktionen.

Resultat

En webbportal för visselblåsning⁴ där arbetstagare, volontärer, praktikanter, konsulter och aktieägare och förtroendevalda kan lämna en rapport är i drift sedan den 17 juli 2022 i enlighet med lagkravet. Rutiner för hur en visselblåsning tas om hand är etablerade och utvecklas löpande.

Tjänsten som samordnare för visselblåsarfunktionen är tillsatt sedan 1 juni 2022. Samordnaren ansvar är att tillse att visselblåsare och deras tips tas om hand enligt funktionens riktlinjer⁵. Samordnaren ansvarar för det proaktiva arbetet i form av utbildning och information. Samordnaren ansvarar även för att stödja verksamheter och föreslå åtgärder så att oegentligheter inte uppkommer igen.

En arbetsgrupp som stödjer samordnarens arbete är formad. Arbetsgruppen har fastställda rutiner för hur ett visselblåsarfall tas om hand. Arbetsgruppen har ersättare för respektive medlem i händelse av att någon av gruppens medlemmar personligen förkommer i ett visselblåsarärende. Arbetsgruppen stödjer även samordnaren i det proaktiva arbetet.

Inkomna och utredda visselblåsningar 17 juli 2022 tom 1 juli 2023

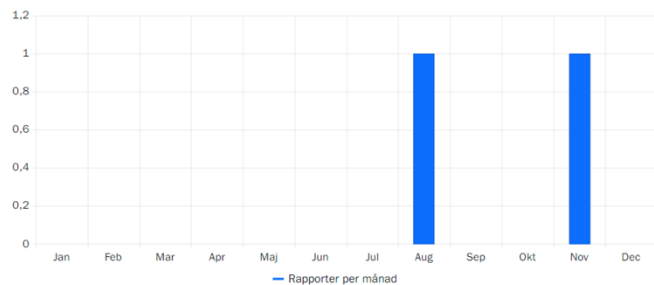
Under perioden 17 juli 2022 tom 1 juli 2023 har sex rapporter inkommit till webbportalen för visselblåsningar. Två av dem har bedömts av den externa utredaren inte vara korrekta visselblåsningar enligt lagens definition. Dessa rapporter har avvisats med en återkoppling till rapportören om varför den inte tas vidare. När det gäller dessa fall får visselblåsarfunktionen endast statistik om antalet och vilken grundtyp av oegentlighet som avses. De rapporter som bedöms som korrekta visselblåsningar får ett indexeringsnummer baserat på vilken ordning de inkommit i webbportalen. Fördelningen mellan avisade och korrekta visselblåsningar samt vilken grundtyp ser ut så här :

⁴ www.gotland.se/visselblåsning

⁵ RS 2022/518

2022

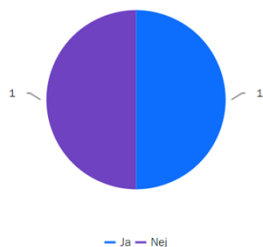
RAPPORTER PER MÅNAD

TYP AV ÄRENDE

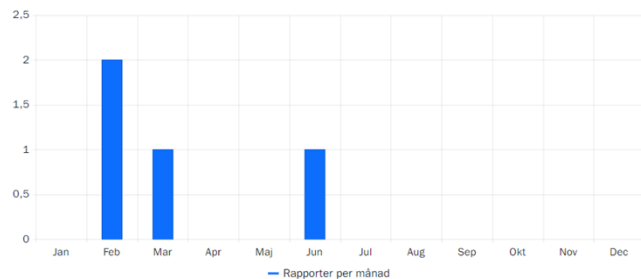

VISSELBLÅSNING JA/NEJ

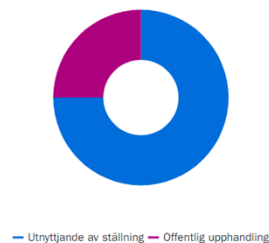

2023

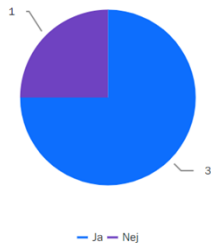
RAPPORTER PER MÅNAD

TYP AV ÄRENDE

VISSELBLÅSNING JA/NEJ

Under perioden har fyra fall inkommit, som av den externa utredaren bedömts vara korrekta visseblåsningar. Tre av fallen är färdigutredda och ett är pågående.

Två av fallen definieras som oegentligheter i offentlig upphandling. Ett definieras som utnyttjande av ställning och kopplas till inköp, bisysslor och intressekonflikter. Det fall där utredning pågår definieras som utnyttjande av ställning.

Ärende 3

Handlar om oegentligheter i upphandling se bilaga 1

Ärende 4

Handlar om utnyttjande av ställning och oegentligheter kopplat till bisysslor, inköp, fakturering & utlåning av utrustning. Se bilaga 2

Ärende 5

Handlar om oegentligheter i upphandling. Se bilaga 3.

Ärende 7

Handlar om utnyttjande av ställning och jäv.

Är i skrivande stund under utredning

Förebyggande arbete

Utbildning och information

Visselblåsarfunktion utbildar och informerar om korruption och oegentligheter och hur de kan förebyggas i regionens olika chefs- och medarbetarforum. Ett särskilt pass gällande korruption, oegentligheter och visselblåsarfunktionen genomförs regelbundet i regionens utbildningsprogram som vänder sig till nya chefer. Andra (digitala) utbildningsmoduler som vänder sig till övriga anställda och medarbetare är under utveckling.

Visselblåsarfunktionen tillsammans regionjuristerna ger stöd och råd till chefer/beslutsfattare, arbetsgrupper och enskilda anställda när det gäller frågor som rör oegentligheter, jäv, missförhållanden och korruption.

Information och kommunikation anpassad för specifika verksamheter är underframtagande. Exvis lättillgängliga broschyrer för verksamheter som inte i sitt dagliga arbete använder digitala verktyg som huvudsaklig informationskanal.

Enkäten

I februari genomfördes en enkätundersökning med syfte att få bättre kunskap om organisationens kunskap, attityder och agerande avseende oegentligheter och korruption.

Enkäten utformades med hjälp av PwC och enligt metodiken KAP (Knowledge, Attitudes, Practices). Enkäten skickades ut till alla anställda och förtroendevalda aktiva i Region Gotlands organisation. Resultatet gav indikationer om kunskapsnivåer avseende oegentligheter och korruption, attityder i vardagsscenarion med koppling till korruption och oegentligheter och hur individer praktiskt agerar om de erfar eller misstänker korruption och oegentligheter.

Resultatet ger en bra bild för vilka insatser som kan vara effektiva i det förebyggande arbete och kan också användas som ett diskussionsunderlag och ett naturligt sätt att påbörja ett samtal kring områdets dilemman och avvägningar.

Nätverk

Under hösten 2023 deltar region Gotland genom visselblåsarfunktionen i SKRs Nätverk för korruptionsbekämpning med fyra träffar under ett år. Nätverkets ger bla:

- Fördjupad kunskap om lagstiftning, överenskommelser och rekommendationer inom korruptionsområdet.
- Kunskap, metoder och goda exempel kring hur korruptionsskyddet kan stärkas.
- Stöd i hur du kan använda SKR:s verktyg och metoder för korruptionsbekämpning i syfte att genomföra egna utbildningsinsatser eller ett utvecklingsarbete i kommun eller region.
- Erfarenhetsutbyte och nätverksbyggande.

Fortsatt arbete

Utveckling av funktionens riktlinjer och rutiner är pågående. Verksamheten är ny för region Gotland och få erfarenheter och goda exempel finns att hämta från andra organisationer.

Arbetsmiljöverket som är tillsynsmyndighet⁶ har inte än några rekommendationer om hur verksamheten utformas på bästa sätt. SKR har skickat ut ett cirkulär⁷ gällande visseblåsarlagen där de analyserar vad lagen kan tänkas innebära för en offentlig organisation. De hänvisar till att inga rättsfall finns än och att det är oklart hur lagen kan tolkas.

Det är därför rimligt att verksamheten har ett öppet förhållningssätt och är beredd på att anpassa verksamheten varefter nya arbetssätt och rutiner utvärderas.

Frågan om hur åtgärdsförslagen bäst sprids bland regionens olika verksamheter för att sedan följas up är något som i snar framtid behöver undersökas.

Även frågan hur vi bäst kommunicerar de inkomna visselblåsningarna, dess utredningar och de åtgärder som initieras för att förhindra att oegentligheterna uppstår igen. Syftet med en väl genomtänkt kommunikation är att säkra god transparens för att främja och stärka förtroendet för visselblåsarfunktionen och för regionen i stort.

⁶ Visselblåsarlagen - Arbetsmiljöverket (av.se)

⁷ Den nya visseblåsarlagen | SKR